

Академик Владо СТРУГАР, Београд

ДИМИТРИЈЕ ДИМО ВУЈОВИЋ

доктор историјских наука, професор универзитета, редовни члан
Црногорске академије наука и умјетности

Како да представим академика Вујовића, и могу ли да причам непристрасно, кад ми двојица другујемо, дуже од пола вијека. Приморан сам, од сопствених осјећања, да се прво сјетим оних давно прошлих дана кад је нашу младост обузимао плам чудесне ватре духа, веселога жара за твораштво — чинило нам се — нашег благородства за дивоту цијелом људском роду. Не мање од занимања човјечанством, нити ишта важније од слободе радосних људи, мислили смо, да ће бити суштина нашег позвања. А та Мисао је сваког од нас младих обавезивала, једноставно: за борбу, потребан си одмах; а кад буде побједа, бићеш посљедњи њом намирен. Очигледно, избор вида моралног савршенства!

Оваква мисао дубоко се примила у младог Дима Вујовића. Нашла је у њега даровиту памет и ведру вољу, врло отворену нарав, ухватила душу и пропела се тако да ум хоће што и срцем избија. (А срце је — каже нам енглески писац 19. вијека Томас Б. Маколи — наспрам свега промјенљивог у човјеку, једино што је непромјенљиво.)

Умом овладала а срце притисла, Мисао је легла на бивање човјеково у младићу, стегла Истину постојања.

И како то двојство да обитава у истој личности кад је унутарња слојност нужна а разлике су знатне; јер, Мисао је позив а Истина је одлучен избор, Мисао је говор а Истина је суд, Мисао је замамна док је не остваре а Истина је најљепша кад превире учинком човјештва.

Истина је вјечита у запису и памћењу. Истина је једина свевласт која није мимоишла ничију судбину, нити пренебрегла иједно стање; њена је опшгост људска и безграничност космич-

ка. (Сјетимо се очас како је геније испаштао тражећи кроз човјека Истину; споменимо баш оног чудесника међу највећим — звали су га Богом из човјека и човјеком од Бога — дозовимо, дакле, Фјодора Михајловича који је својим књижевним дјелом приповиједао да има Истине више него Васељене; и налазио је Достојевски Истину напоредо и наизмјенично и у човјеку и у Бога: јунак романа Иван Карамазов је убио, вели он сам, зато што га је Бог мучио; старац Зосима умује да би се оваплотио Богом Велики инквизитор не навјештава Мир, потпирује човјеково распињање између Добра и Зла, не предлаже Истину правде.).

Удаљити се овако било би одвише, чак неумјесно, да сваки није собом премјерио дионицу свеопште Истине, несумњиво, сваки је доброту и злочест искусио, готово до немјере, ако је претрајао историјску Истину двадесетог стољећа.

Ова Истина свакоме наноси задатак, намеће поред опште улоге, по човјештву, дакако и мораће ради одржања самог бића и часног владања сопственом личношћу. Историјска Истина је одједном ставила Отаџбину сврх сваког посебног припадања, неизмјерно високо за родољубље у Југославији.

И кад је Покрет којем припада Димо Вујовић огласио, ради пуноће Мисли, нови образац за Отаџбину, те позвао приврженике да Злу супротставе силу Добра, тад се пређашњи интелектуални избор сједињава с етичким обзиром на врховну важност патриотске обавезе, збиља, Истину свете заповједности. Отаџ тројство — Мисао, Истина и Отаџбина — постаје један закон за све изразе личне ваљаности, сва учешћа и удјеле, за човјештво као духовну суштину и морално одредиште живота.

За Дима Вујовића — како је он себе појмио — није било ни разлога ни трена за премишљање или одлагање; он је већ на положају (са свога мјеста у Покрету) да прима задужења и даје задатке. И што је за Другог свјетског рата дао и вршио, доводи га на освит ослобођења страдале Отаџбине у ред и сабор предводника народа. У овом колу, и на тој висини, бијаше лијепо и славно побједнику; јер, причинило се младим учесницима Покрета да их обасјава обзорје сниваног свеопштег царства људске доброте, које су, још на узлету, називали — комунизмом.

Димо Вујовић је убрзо сагледао двојаку, себи, прилику: да се као млад борац издиже побједом Покрета и пригрће за се што пружа ово првијенство, или, сву бујност властите природе сложи у смјерно понашање и школско учење знања — изгледало је — за срећну будућност, раскриљену Мисли, отворену Отаџбини, безграничну Истини. Не потпадајући двоумици, он је занемарио привлачност позорнице зарад важности радионице, ријешило да лакоћу јавног пролажења и причања истисне пуном тежином трудољубља.

Та је одлука предодредила писца и научника, током времена испунила се дјелом које творцу обезбјеђује спомен у записима Отаџбине, овог маха, потребно је, с основним подацима о животном путу и књигама академика Димитрија Дима Вујовића.

Школовање и служб/а

Димитрије Вујовић је рођен 7. новембра 1922. године у Доброској Жупи, у општини Ријека Црнојевића.

Основну школу и гимназију похађао је у Цетињу и ту матурирао (1941). Завршио је Вишу партијску школу у Београду (1947), а Вишу педагошку школу на Цетињу. Студирао је историју и дипломирао на Филозофском факултету у Београду (1954). Одбранио је докторску дисертацију из историјских наука на Филозофском факултету у Сарајеву (1961).

Димо Вујовић је био учесник (1941—1945) народноослободилачке борбе против фашистичких окупатора Југославије; као члан Комунистичке партије вршио је, узастопно, низ руководећих дужности у Покрету ослободилаца Отаџбине.

За четири прве послеријатне године, Димо Вујовић је редом, у Цетињу: председник Среског народног одбора, секретар Среског комитета Комунистичке партије, предавач и директор Средње партијске школе при Покрајинском комитету Комунистичке партије.

Он је потом, такође у Цетињу, директор и одговорни уредник Издавачког предузећа „Народна књига“, у међувремену, пак, професор Више педагошке школе.

Димо Вујовић је био, у времену од 1. фебруара 1959. године до 1. фебруара 1978, директор Историјског института Црне Горе, у Титограду.

Он је, с раније стеченим звањем научног савјетника, постао (1982) редовни професор опште историје на Филозофском факултету у Никшићу; с ове дужности је преведен у пензију (1988).

Научни и публистички рад

Димо Вујовић је прве своје написе објавио 1946. године у црногорским новинама и часописима. Он је, отад, као писац, непрестано присутан у јавности.

Отаџбина се издиже као предмет научног истраживања и описа; Мисао је садржалац теоријских путоказа и мјерила; Истина је закон говора и суда. Ово тројство влада, казивано рјечником стручног знања и особеношћу пишчевог темперамента, читавим научним и публицистичким дјелом Димитрија Вујовића.

Црна Гора је у средишту његовог интелектуалног и творачког опсега, дакле, земља и народ у прошлости, држава и дру-

штво пред изззовима будућности. И увијек у оној цјелости и равни, гдје се сусрећу и надмећу стратегије и вазда истраживањем и тумачењем тога смјера којим ће да исходи Црна Гора прегибајући свој народ по великим досудама историје. А што је Вујовић пребирао унутра, тражио и збирао појединости за множину доказа у причама о стварном стању и развоју, требало је за укупност и значење стратегије, коначно, за сврху одређења Црне Горе на љествици владајућих вриједности у човјечанству.

Црна Гора у Српству, Црна Гора с црногорством, Црна Гора у југословенству, Црна Гора у словенству, Црна Гора на међи Истока и Запада, и још колико тематских називница да се изведу из Вујовићевих списа. Најшири хват припада областима историографије; ужа дионица се сврстава филозофији; један крак је од педагошке публицистике; а мноштво црта и цртица сачињавају јединствено и одважно Вујовићево одазивање на повремене запитаности у народу.

Јасан појам о тој цјелокупности изискује разброј главних списа према садржају сваког, утолико и ређање по блискости међу појединим дјелима.

Димо Вујовић је написао десетак чланака о развоју и учвршћењу модерне државе у Црној Гори. На почетку овог збира је синтетички састав о посебностима у постанку црногорске државе, а на крају сличан чланак о значају црногорско-турског рата 1876—1878. године за друштвени, економски, државни и политички развитак Црне Горе. Остали радови, у овом раздјелу, расвјетљавају борбу за земаљски обим Црне Горе и, посебно, утаначивање њене границе с Турском.

Из овога круга је Вујовићева књига *Књегинја Даринка — политичка активност. — Прилог историји Црне Горе 1855—1867*. Предмет је, овдје, појачан национални рад Црне Горе, с великом промјеном у облику државе, назване кнежевином и тим започетим раздобљем пуне свјетовне власти.

Књига садржи: приказ друштвених и политичких прилика у Црној Гори (1855—1860. године); осврт на државне планове црногорског вођства; причу о учешћу књегинје Даринке, Српкиње рођене у Трсту, а супруге књаза Данила Петровића, у државним пословима; повијест о погибији књаза Данила у Котору 31. јула 1860. године и проглашењу Николе Миркова за господара Црне Горе, потом о намјери руских дипломата и најближе родбине младог књаза да Даринку приволе да напусти Црну Гору.

Књегинја Даринка је отишла из Црне Горе па се вратила, стигла на Цетиње баш кад је Омер-пашина војска, зауевши Ријеку Црнојевића 27. августа 1862. године, била на домаку престонице. Она је живјела у Црној Гори до прољећа 1867. године; послије, неколико пута је посјећивала Цетиње (умрла је у Венецији 14. фебруара 1892).

Према овој књизи, књегинја Даринка је судјеловала у склапању мира с Турском, путовала је у Београд (1863. године)

да би допринијела побољшању односа између Црне Горе и Србије, учествовала је у припреми тајног црногорско-српског уговора 1866. године; уопште, наклоњена је Француској, и знатно се старала да се унапређује школство у Црној Гори. Мала је Црна Гора, али нуждама, уловом и намјерама видно улази у европске послове. Књегиња Даринка је јака лична спона Црне Горе с Европом.

Димо Вујовић је, бавећи се историјом дипломатије, писао о односима Црне Горе са Турском, Србијом, Бугарском, Италијом и Француском. Овдје су најучљивији чланци: о гледишту Француске на Источно питање, о политици Другог француског царства према Црној Гори, о француским лекарима у Црној Гори, о ставу француске дипломатије према бокелском противаустријском устанку 1869. године.

А средиште круга држи књига *Црна Гора и Француска 1860—1914*, добро прихваћена у Југославији и у иностранству (и тамо приказана). Књига врло преледно освјетљава цијело, њом временски обухваћено, раздобље црногорског сусретања с једним империјалним настојањем. То кретање је приказано с пуним гледањем и на сав, онда савремен развој европске политике, и, посебно, на све снажнији напон ослободилачког напрезања балканских народа против Османског Царства (одстрањеног коначно 1912—1913. године).

Европа, међутим, није благородно помагала, чак је отежавла уздизање и напредак Црне Горе. Ова књига је разуђена историографска приповијест о заслуги Црне Горе, а немарности, чак и сметњама, од велесила да се међународно уважава црногорско државотворство и опште напредовање земље. Први пут је овом књигом цјеловито а исцрпно, за научни приказ, обухваћено све видније издизање Црне Горе, у Европи. Особита вредност књиге је и у том што је заснована на изванредно богатој архивској грађи, првенствено француског поријекла.

У свему, ова књига о односима Црне Горе и Француске, за дуже од пола стољећа, саопштава како је сусретљивост, малена с почетка, позније јачала и прерастала у обострано службено уважавање, уговаране послове и сложене намјере. Очитава се овдје како је Црна Гора, и кроз зближавање с Француском, избјегла до моћства сажитија у буржоаско-демократској Европи.

Међу Вујовићевим списима о неким подухватима и догађањима у Првом свјетском рату истичу се: приказ војне сарадње Црне Горе и Француске, прича о прикупљању црногорских добровољаца у Сједињеним Америчким Државама, преглед стања дуж црногорско-албанске границе у јесен 1918. године.

Уласку државе Црне Горе (1918. године) у југословенску заједницу, том коначном њеном чину у оно доба, иначе великом научном проблему, Димо Вујовић је приступио с потребном знанственом спремом и исправним методом. Цио сабир његових претходних научних обрада неких појединости везаних за ову пресу-

дност (ту и неких полемичких чланака) сједињује и надвишава књига *Уједињење Црне Горе и Србије* (одбрањена као докторска дисертација).

Вујовић је овдје до потанкости описао историјско долажење Црне Горе до одлуке о ступању у државу Срба, Хрвата и Словенаца, просудио и моралну надређеност мисли о засебности уједињења Црне Горе и Србије. Он је критички оцијенио жељу спољашњих чинилаца и рад домаћих уједињитеља да се одлука журно донесе, Црна Гора споји са Србијом независно од сличне тежње у југословенским покрајинама доскорашње Аустро-Угарске. Он сматра, требало је, да Црна Гора самостално уђе, непосредно се угради у државу Срба, Хрвата и Словенаца. Искрпно је описао оружану побуну незадовољника обављеним уједињењем, и расправио опсег и суштину политичких посљедица тако крвне неслоге у Црној Гори. Откако се појавила, и потом стално, ова Вујовићева књига непобитно важи као најцјеловитија студија о закорачају Црне Горе кроз српство у југословенство да би имала срећне околности за могући, демократији и благостању одговарајући развитак.

Димо Вујовић доцније изишлом књигом *Подгоричка скупштина 1918.* гдјешто допуњује и већма утврђује садржину ове претходне, темељне студије о уједињењу Црне Горе и Србије. У овој, другој књизи о истом предмету, дао је исцрпан историографски приступ цјеловито обављеном записнику те Скупштине (придјевом зване — Подгоричка) на којој су ванредно изабрани народни посланици одлучили (26. новембра 1918) да збаци с престола династију Петровић-Његош, а Црна Гора се уједини са Србијом, те с њом заједно, под династијом Карађорђевић, ступи у велику државу Срба, Хрвата и Словенаца. Овај изврстан оглед, израђен првенствено према архивским изворима, вреднује, у огледалу укупне представе о догађају, и мноштво разних прилога других писаца о појединостима из тока осмотрене историјске радње.

Степенем и начином искоришћености ахривских извора и односне историографске литературе, те врстом суђења о личноствима и збивањима, слаже се и уобличава у овим двјема Вујовићеви књигама, извјесно, неприкосновено знање о уласку Црне Горе у Југославију, све потанко, како је уопште био омогућиван и како је непосредно изведен тај чорак, у пазуху европских исхода Првог свјетског рата.

Вујовићев опсежан оглед *Црна Гора у Југославији (1918—1941)*, штампан у књизи *Црна Гора* (зборнику ардова већег броја аутора), јесте први, историографски исправно састављен преглед развитака Црне Горе између два свјетска рата. Приказ обухвата: економске прилике и напредак; политичко организовање и класне борбе; унапређење просвјете и културе; социјално стање становништва; општи закључак о том раздобљу Црне Горе.

Сва та обрада је корисна као кретња с погледом на цјелокупност, као скуп навода за дубља изучавања појединих области општег развитка, баш развршје наговијештених монографија.

Међу Вујовићевим расправама и освртима о радничком и комунистичком покрету у Црној Гори, за доба монархије југословенске (1918—1941), истичу се прилози: о Октобарској револуцији и црногорској емиграцији за вријеме Првог свјетског рата, о учешћу црногорског револуционара Вукашина Марковића у Октобарској револуцији, одјецима те револуције у Црној Гори, о социјалистима у Подгоричкој скупштини, о радничким и партијским организацијама у Црној Гори 1918—1941. године, о штрајковима и прославама Првог маја у Црној Гори 1919—1920. године, о Комунистичкој партији у Црној Гори 1934—1936. године, о Савезу комунистичке омладине у цетињској гимназији уочи Другог свјетског рата.

Димо Вујовић је упоредо писао и о грађанским политичким странкама у Црној Гори између два свјетска рата, у првом реду, о појавама, идеологијама и дјелатностима радикала и федералиста. Овдје се садржином и важношћу издваја књига *Црногорски федералисти 1919—1929*.

Из јаросног доживљаја побуне (1919. године) против безусловног уједињења Црне Горе са Србијом, потом кроз угледање на вишепартијска настојања у држави Срба, Хрвата и Словенаца, дакако, и одобравањем политичког отпора влади крљевине, прилично брзо избија а споро се, до пунога вида, обликује Црногорска странка, у ствари, федералистичка.

Црногорски федералисти, сматрајући се народносно Србима, рачунају историјско право, а не национални принцип, битним мјерилом за могуће савезно уређење државе Срба, Хрвата и Словенаца. Имају извјесну особеност међу партијама и прупама федерализма. За неко вријеме су блиски Хрватској сељачкој странци (с њом заједно су у истом посланичком клубу у парламенту), па, малко удаљени од ње а пристајући (1928) уз Сељачко-демократску коалицију (савез Хрватске сељачке странке и Самосталне демократске странке), настављају своје супротстављање начину владавине у држави. Црногорски федералисти су, упркос својем слабљењу, привржени замисли о федеративном уређењу државе. Уосталом, они су много занимљивији као заступници те замисли, грађански прогласиоци засебности Црне Горе у предвиђаној федеративној Југославији, него као стваран политички чинилац пошто су нејаки партијским чланством и бројем присталица.

Димо Вујовић је увијек навео одзиве других странака, ових које се супротстављају црногорским федералистима као и оних са њихових крила гдје имају прихват и разумијевање. Тако је овдје сложена представа политичких прилика у Црној Гори, и, још шире, у држави. Зато се ова студија сврстава међу темељ-

не обраде за општу историју Црне Горе, и налази као поуздан прилог научном знању о Краљевини Срба, Хрвата и Словенаца.

Димо Вујовић има написе и о неким особеностима устаничке борбе против фашистичких војски које су освојиле и окупирале Југославију (априла 1941. године). Он је приказао Острошку скупштину (1942) као један од најзначајнијих политичких скупова у четворогодишњој југословенској народноослободилачкој борби, јер њом, родољубним сабором, Црна Гора прва испољава обличје једне чланице, у свему, ратнички и револуционарно стваране федерације у Југославији. Он је такође писао о садржају и значењу устаничких, партизанских прогласа окупаторским италијанским војницима, о листовима ослободилачких организација, о коришћењу Његошевих стихова ради охрабривања становништва и ратника у борби против окупације.

Намјењује се, такође, Покрету ослободилаца Отаџбине и Вујовићева књига *Године ратне*. Ово дјело је ауторва прича о антифашистичком отпору родољуба италијанским властима (1941—1943), у којем је и сам писац учествовао, у мјестима и на тачкама гдје окупатор непосредно присуствује сопственом оружаном (силом, војском и полицијом. Овај, сликовито зван, отпор у жицама, као врста борбе у најнеповољнијим околностима, приказан је начином приповијетке, по пишчевима сјећањима, провјереним и употпуњеним према вјеродостојним службеним списима и обичним записима из времена окупације. Књига, дакле, има историографску природу и књижевни обрис, с племенитом тежњом аутора да осјећајно говоре о Цетињу и црногорским родољубима у ослободилачком, противокупаторском рату.

Димо Вујовић своје изучавање самосталне државе Црне Горе наставља размишљањем о њеној постојности у Југославији, монархији па федеративној републици. Књига *Прилози изучавању црногорског националног питања* обједињава неколико монографских расправа, које, скупа, нашироко представљају Вујовићево гледиште о Црногорцима као модерној нацији. Ту преовлађује филозофски обујам уз помоћ често навођених чињеница и сљедствених образложења како је својствено методолвшком поступку историографије. Све те огледе везује, као окосница, ова доказивана мисао: Црногорци су људство српског рода; али, током времена самосталним постојањем и дуготрајним ослободилачким борењем против туђинске тираније у околним областима, они развијају сопствене духовне особине, толико изразито, и живе завичајне одређености тако самосвојно, да напоном и видом оба дејства творе у њих једно пуно национално одређење, политички испољавано и изнутра обезбјеђивано држењом улогом суверене државе Црне Горе.

Димо Вујовић је припремио за штампу рукопис књиге *Француски масони и југословенско питање 1914—1918. године*. Ово дјело се заснива, претежно, на изворима нађеним у архивима у Паризу, и, дјелимично, они у Риму, као и, допунски, на

одговарајућим мемоарским написима и сходним обрадама у иностраној научној литератури.

Димо Вујовић је махом истраживао и описивао раније научно необрађене ствари из историје Црне Горе. Већ самим одабирањем тема поступао је смјело, а обрадама саопштавао драгоцену сазнања.

Увелико је, он први, користио веома значајне збирке архивске грађе: из југословенских фондова — податке првенствено о уједињењу Црне Горе са Србијом, о радничком покрету и комунистичкој организацији, о грађанским странкама, о народноослободилачкој борби; из иностраних архива и извора, пак, поглавита француских, италијанских и руских — документе за студије о међународним односима Црне Горе, Србије, Југославије.

Тако, књиге, краће студије и расправе Дима Вујовића садрже доста започетака научне обраде појединих предмета. Та им се особито вриједна предност потврђује, поред осталог, и тим што их други аутори користе пишући о додирним стварима; уврштају их, као незаобилазне, и у најуже пописе извора.

Димо Вујовић је упоредо с радовима научне природе (ови и сви други састави биће насловно пописани у цјеловито објављеној библиографији) написао неколико десетина прилога и билежака из историје, филозофије, књижевности, научноистраживачког рада и друштвене политике. Ти осврти су објављени у часописима и листовима: „Историјски записи“, „Стварање“, „Побједа“, „Просвјетни рад“, „13. јул“, „Омладински покрет“, „Југословенски историјски часопис“, „Војноисторијски гласник“. И широко разводе све правце Вујовићевог интелектуалног и научног занимања.

Као критичар и руководиолац научноистраживачких програма, он је дао и више интервјуа за дневне листове, недјељне новине и стручне часописе.

Н а у ч н о - п р о с в ј е т н е и д р у ш т в е н е д у ж н о с т и и з в а њ а

Димитрије Димо Вујовић стоји, несумњиво, међу најзаслужнијим личностима за развој културе и науке у Црној Гори, последије Другог свјетског рата. Био је непрестано, напоредо или узастопно, на више дужности и у доста разних вијећа, укупно судионик многих подухвата и остварења.

Биран је и у политичка руководства и државне органе; био је: члан Предсједништва и Извршног одбора Социјалистичког савеза Црне Горе, народни посланик у Народној скупштини Социјалистичке Републике Црне Горе, посланик Црне Горе у Народној скупштини Југославије. Учествовао је у раду неколико републичких конгреса, Савеза комуниста и Социјалистичког савеза.

Димо Вујовић је дужи низ година био члан Савјета за просвјету, културу и науку републичког Извршног вијећа, члан републичког Савјета за координацију научних дјелатности, члан више републичких комисија за разне послове у области просвјете и науке.

Као представник Црне Горе, он је био члан више савезних комисија, просвјетних и научних. Поред тога, био је члан Југословенске националн комисије за УНЕСКО, члан Архивског савјета Југославије, члан Одбора за конференцију „Наука и друштво“, члан Одбора за Награду АВНОЈ-а. Био је дуже времена члан Југословенског комитета за историјске науке.

Свуда, у свим установама и тијелима, Димо Вујовић се залагао да се републичким напорима и савезном подршком унаприједи наука и култура у Црној Гори. Ради овог циља, објављивао је и чланке у часописима и новинама.

У својству директора Историјског института, Димо Вујовић је подстицао подизање научника у Црној Гори, поглавито историчара. Помагао је младим сарадницима у Институту да напредују у ширењу личног образовања и стицању научних звања, као што је и сам, налазећи се овдје, одбранио докторску дисертацију. Вујовићевим сарањем, убрзо по његовом доласку на дужност директора, Историјски институт је сачинио зван перспективни план свога научног рада, и доцније га, тдје је требало, допуњавао. Планом је предвиђено да се црногорска прошлост изучава примјеном материјалистичког схватања историје и најсавременијих захтјева историографске методологије. И да се истраживањем обухватају сви крајеви Републике Црне Горе, дакле, дејства и догађања у области опште политике, државне управе, војне спреме и ратовања, привреде и културе. Димо Вујовић је био научни савјетодавац и уредник (при штампању) више књига о темама из ових области.

Димо Вујовић је једнако дуго био и члан у редакцији часописа „Историјски записи“, који се уређује у Историјском институту. Он се трудио, и као директор, да се овај гласник, најстарији међу сада излазећим часописима и листовима у Црној Гори, редовно појављује и доноси вриједне научне прилоге.

Димо Вујовић је један од покретача писања вишетомне „Историје Црне Горе“, и дуго година члан редакције овог издања (четири тома су изишла).

Био је члан редакције за књигу „Извори за историју радничког покрета у Црној Гори (1918—1945)“.

Он је заједно с књижевником Чедом Вуковићем одабрао и уредио зборник сјећања и литерарних састава „Сутјеска“.

Судјеловао је у писању сценарија и постављању двију изложби: 40 година Комунистичке партије у Црној Гори; 50-годишњица Октобарске револуције.

Димо Вујовић је учествовао гостово на свим конгресима, и на још више мањих скупова и разних семинара, југословенских историчара, дајући прилоге.

На Петом конгресу је изабран за предсједника Савеза друштва историчара Југославије. А на Шестом конгресу је поднио јадан од три главна реферата: „Специфичности постанка црногорске државе“.

Димо Вујовић се залагао, четири године (1969—1973), као предсједник Савеза друштва историчара Југославије да се у оквиру струке и у широј јавности правилно вредује и уважава просвјетна и научна дјелатност историчара, темељно важна за народ и државу.

Он је учествовао на Једанаестом и Тринаестом конгресу историчара свијета, оба пута у саставу службене југословенске делегације. Ибио је члан или руководилац више изасланстава југословенских историчара у предговорима о научној сарадњи са историчарима других земаља, по програму међународне научне и културне сарадње Југославије. Био је предсједник југословенског дијела мјешовитих комисија историчара Југославије и СССР-а и Југославије и Француске.

Димо Вујовић је био изабран (1953) за дописног члана ондашњег Научног друштва Црне Горе.

Академик

Димитрије Димо Вујовић је 6. марта 1973. године изабран за дописног члана Друштва за науку и умјетност Црне Горе, на основу његових научних остварења. На сједници Друштва, 14. децембра, изабран је за секретара Одјељења друштвених наука. Послије преименовања Друштва (законски, 10. марта 1976) у Црногорску академију наука и умјетности, избором је потврђен 7. маја за секретара Одјељења друштвених наука.

Искусан у предузимању научне дјелатности, Димо Вујовић је одмах дао добар правац изради петогодишњег плана рада Одјељења. Савјетовао се и с управама неколико установа и са доста научника, да би Одјељење имало програм обраде крупних ствари из обухвата потова свих друштвених наука. Тај програм, кроз једногодишње планове оствариван, јединствено уважава савремене друштвено-економске и просвјетно-научне потребе и могућности Црне Горе.

Димо Вујовић се врло заузео да се образују стручни одбори и комисије Црногорске академије за: историјске науке, издавање извора за историју Црне Горе, археологију, племенско друштво, етнологију, економију, филозофију и социологију, правне и политичке науке. И настојао је, на сједницама Одјељења и на посебним научним састанцима, да се одреде начела и

методолошки приступи према правилима наука и особеностима стања и развитка у Црној Гори.

Он се непрестано, одлучно залаже да се образују и други стручни одбори, те око Одјељења окупе посленици из свих друштвених наука у Црној Гори, дакако, и они с других страна који се баве прошлошћу и савременошћу Црне Горе, као и општим законитостима људског друштва (филозофи, на примјер). До данас, радом у одборима, већ учешћем на обављеним научним скуповима и кроз разна савјетовања — безмало су сви истраживачи и писци овога обухвата у пуној сарадњи, или у додиру, с Црногорском академијом.

Димо Вујовић је врло допринио припреми и одржавању шест научних скупова о темама из програма Одјељења друштвених наука. Био је предсједник организационог одбора и редакцијског одбора три скупа, док се и при сазиву осталих скупова залагао с истом одговорношћу. Сви ти скупови су имали лијеп одзив и прихват у јавности, на корист науке као и угледа Црногорске академије.

Димо Вујовић је уредио: три броја „Гласника Одјељења друштвених наука“, сабране реферате Научног скупа о црногорско-турском рату 1876—1878. године, рукопис Бока Пејовића о друштвено-филозофским погледима у Црној Гори, Збирку докумената Хајдуци у Боки Которској 1648—1718, градиво скупа Тринаестојулски устанак — предмет науке и умјетности, градиво потоњег скупа о науци.

Он је учествовао и у раду Предсједништва Црногорске академије наука и умјетности.

Дужност у Академији је налагала Диму Вујовићу доста запошљености, за десетак првих година скоро свакодневно бављење тренутним или дугорочним задацима Одјељења друштвених наука.

Истовремено је он обављао и свој научни, ауторски рад: уз мање написе, објавио је три књиге и рукопис четврте предао издавачу.

Димо Вујовић је изабран (1981. године) за редовног члана Црногорске академије наука и умјетности.

Награде и одликовања

Димитрије Димо Вујовић је, као признање за научна дјела, добио (1962) Тринаестојулску награду и потом (1987. године) Награду АВНОЈ-а.

Димо Вујовић је носилац „Споменице 1941“, Ордена за храброст, Ордена заслуга за народ III реда, Ордена братства и јединства са сребрним вијенцем II реда, Ордена републике са сребрним вијенцем, Ордена рада са златним вијенцем, Ордена зас-

луга за народ са златном звијездом, Ордена републике са затним вијенцем.

*

Димитрије Димо Вујовић је писао књиге и расправе толико истрајно и судјеловао у јавној друштвености тако одрешито, да искрсава питање: откуд му воље и времена за оволико његових одзива на разлоге политике и његових удовољења потребама у култури, колико их видјесмо за више од четири деценије. Нема сумње, доследност је утицала а лична нарав сваки пут понијела борца и писца, не остављајући му икакву прилику за лагодност. Овдје страсти нема више него мудре мјере, а чврсте ријешености срца и пуног вјеровања у властити ум и знање има, заиста, колико и воље за одлучно борење и понесену одговорност.

Димо Вујовић се искуством из животињих прегарања и образовањем по учености духовно уздиже у ред људи каквих је најмање у сваком националном друштву. То су они угледници што су путујући упознали савремени свијет и трагајући по записима из прошлости најдубље проникли у састојство човјечанства.

Димо Вујовић је човјек јасне ријечи, храбре душе и разумне упорности. Искрен је говорник, убјеђење полетно саопштава, отресито тумачи одлуку, мила му је сагласност наспрамног бесједника.

Димо Вујовић је поносит човјек, и с ове постојаности тражи и обликује пријатељство. Дружење с њим је благодет, од њега пуно човјештва, али деликатно као пажња, јер он среће тананом осјетљивошћу сваку изговорену му ријеч.

За Дима Вујовића, дружење је мање узајамност ради потпомагања у стварима непосредно појединачним (такозвана жителскаја), а кудикамо више, оно је услов душевног слагања у заједничким подухватима и остваривање моралне везаности истим правилима људскости. Он захтијева, и обазриво држи, сложну преданост одабраном циљу. И подразумијевајући другарско садејство, од сваког учесника изврсно залагање, он је неспокојан кад изостаје предвиђен учинак. Управо, он се противи лежању обавезе, стваралачком кретњом испуњавајући своје постојање, личност и дјело.

Одиста, будући разгледник и преметач раздобља Црне Горе, у времену југословенског социјализма и у данима његова ишчежавања, наћи ће Дима Вујовића као судионика у друштвеним пословима и као самосталног ствараоца, неизостављива, за чест спомен у летопису.

И оцјењивач који ће о овом раздобљу доцније судити, вредноваће укупан удио и сав допринос академика Димитрија Дима Вујовића — врло вјерујем — за повелик степен више, а то је

правичније, него што му савремена друштвеност околине одаје признања стављајући насред Мисао, Истину и Отаџбину као ред вриједности врховног значења за човјеково огледање животом.

Владо Стругар

Vlado Strugar

DIMITRIJE DIMO VUJOVIĆ

Docteur ès-sciences historiques, Professeur d'université, membre régulier de l'Académie monténégrine des Sciences et des Arts

— Résumé —

Cet essai fait le portrait de l'académicien Dimitrije Dimo Vujović (depuis sa naissance le 7 Novembre 1922) jusqu'à sa soixante dixième année comprise. Dans une brève biographie de Vujović sont indiquées les circonstances et les conditions de son éducation à Cetinje et Belgrade, son entrée dans le Mouvement révolutionnaire communiste et sa participation dans la Guerre de Libération Populaire (1941—1945), lorsqu'il a bien que jeune, exercé plusieurs fonctions dirigeantes, de même que pendant les premières années d'après-guerre. La plus grande place est réservée à la présentation du travail scientifique et publiciste de cet éminent historien du Monténégro qui a graduellement acquis les plus hauts titres scientifiques : Docteur ès-sciences historiques, Professeur d'université et Académicien. Une rétrospective sommaire de son opus historiographique est également donnée, en mettant l'accent sur ses plus importants livres publiés (Unification du Monténégro et de la Serbie; L'Assemblée de Podgorica; Les Fédéralistes monténégrins; Les Années de guerre; Articles d'études sur la question nationale monténégrine; Le Monténégro et la France (1860—1914); La Princesse Darinka) ainsi que sur les manuscrits prêts à la publication. Il y est aussi fait mention d'un autre intérêt intellectuel de Vujović, non seulement pour les thèmes d'histoire générale et nationale, mais aussi de philosophie, littérature, culture, politique, qu'il a publiés dans plusieurs dizaines d'articles des diverses publications scientifiques et autres.

A la fin, il est fait une rétrospective également sur les titres et fonctions sociales et enseignantes exercées par l'Académicien Vujović. Son travail scientifique et d'organisation en qualité de directeur de L'Institut Historique du Monténégro et d'académicien à L'Académie monténégrine des Sciences et des Arts où il a exercé et exerce encore plusieurs fonctions, revêt une importance particulière.

Pour ses résultats scientifiques considérables et son engagement social constant, Vujović a acquis de hautes distinctions scientifiques méritoires, des récompenses et des décorations. Son oeuvre historiographique ne pourra être estimée, d'une manière plus objective, que par les futures générations d'historiens, mais il est d'ores et déjà certain que cette estimation sera d'un degré supérieur à celle-ci.